

BEN, MİMAR SİNAN

Kişiler:

Mimar Sinan Sesler

(Perde kopalıdır. Solonun ışıklan alınırken, perde hafifçe aydınlatılır. Aynı anda, gittikçe yükselen bir müzik başlar, Perde, ağır ağır açılır. Sinan, sağ öndedir; bir siluet olarak görünür. Sol köşede, ayakta çalışılan küçük bir çizim tezgâhı. Üzerinde pergel cetvel, birkaç da kitap. Müzikle birlikte, fona verilen ışığın şiddeti de yükselecektir. Mimar Sinan'ı olgunluk çağı görünümü ve giysileri içinde görürüz. Müzik Sinan konuşmaya başlamadan önce, birdenbire kesilir.)

MİMAR SİNAN - Ben, Mimar Sinan! 29 Mayıs 1490 yılında, Kayseri'nin Ağırnas köyünde doğdum. O gün, İstanbul'un fethinin 37. yıldönümü günüydü.

(Bütün sahne aydınlanır. Kulis panoları siyahtır; fon, bütünüyle beyazdır. Sinan biraz öne gelir.)
Sevgili gençler! 98 yıl yaşadım. Devlete, tam 70 yıl hizmet ettim. Size hayatımı ve çağımı anlatmak istiyorum. İlginç bulacağınızı umuyorum. Yavuz Sultan Selim döneminde, birkaç yıllık bir ön eğitimden sonra, İstanbul'daki acemi ocağına alındım. Acemi ocağı, orta öğretim düzeyinde bir teknik okuldur. Osmanlı ordusuna teknik eleman yetiştirir. Ağırlıklı dersim, marangozluktu. Bir yandan, bu sanatı öğrenmek için bıkip usanmadan çalışıyor; bir yandan da Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti, büyük İstanbul kentini tanımaya, anlamaya çalışıyordum. (İstanbul gravürleri, bütün fonu dolduracak biçimde ve art arda yansıtılmaya başlar.)

Benim için, küçük Ağırnas köyünden sonra, İstanbul'da her şey ilginçti. Bir imparatorluğun yüreğinde dolaşıyordum. Ama bu koca kentte bir yapı, beni özellikle kendine çekmeye başladı... Bu Ayasofya'ydı.

(Ayasofya'nın renkli dış resmi vurucu kısa bir müzikle fonu doldurur.)

Ayasofya, İstanbul'un fethinden sonra camiye dönüştürülmüş eski bir Bizans kilisesiydi. (Sinan, gözlerini görüntüden ayırmadan, tezgâhının yanına geçer.)

Tarih diyor ki: Doğu Roma İmparatoru Justinyanos, Ayasofya kilisesinin, eski İsrail Kralı Süleyman'ın Kudüs'te yaptırdığı ünlü tapınaktan daha büyük olmasını istemiş. Mimarlar da imparatorun bu isteğini yerine getirmeye çalışmışlar. Rivayet edilir ki, bina bitince, imparator Justinyanos, kubbenin altında durmuş ve şöyle bağırması:

1. SES - Ey Süleyman! Seni yendim!..

(Ses, ekolanır. Çok kısa ve vurucu bir müzik. Fona, Ayasofya kubbesinin, içerden görünüşü yansır.)

SİNAN - Bu, sahiden görkemli bir kubbeydi. Mühendisliğin ve mimarlığın inceliklerini öğrendikçe, bu kadar büyük bir kubbeyi, bu kadar yükseğe oturtabilmenin olağanüstülüğünü anlıyordum. Mimarlarına da saygı duyuyordum. Ama, bazı yabancı mimarların söylediğini duyduğumuz şu yaman sözler, yüreğimi yaralıyordu.

2. SES - İslâm uygarlığı, hiçbir yerde, Ayasofya kubbesi gibi bir kubbe yapmayı başaramamıştır. Bu kubbe, üstünlüğümüzün kanıtıdır...

(Çarpıcı bir müzik girer ve Ayasofya'nın görüntüsü kaybolur. Sinan, büyük bir hışımla pergeli, tezgâha saplar. Pergelin üzerine, bir an için, kırmızı bir ışık düşer.)

MİMAR SİNAN - Ama bizden biri bu kubbeyi yenmeli!

(Sahne, doğal ışıkla aydınlanır. Sinan tezgâhın önüne geçer.)

öğrenimim sona erince yeniçeri ordusunda istihkâm subayı olarak görevlendirildim. Artık yeniçeri ordusuyla birlikte çeşitli savaflara katılacaktım. Katıldım da. Birçok doğu ve batı ülkesine gittim. Gördüğüm her binayı ve harabeyi, bir ders gibi inceledim. Bu arada, savaşın gerektirdiği işler arasında, pratiğimi de ilerletiyordum. Bir gün geldi ki, artık kendimi göstermek için fırsat gözlemeye başladım. Çünkü bilgiyle dolmuştum, taşmak üzereydim. İlk fırsatı, 1554 yılında yakaladım. 44 yaşındayken. Gençler, dikkatinizi çekerim. Bu bazı insanlarımızın, nerdeyse emekli olmayı düşündükleri bir yaştır.

(Fonda tuğlar belirir. Mehter müziği girer ve söner.)

Osmanlı ordusu, 1534 yılı yazında, Van Gölü'nün batı yakasına ulaşmıştı. Vezir Lütfü Paşa, benden, gölün doğu kıyısındaki durumun öğrenilebilmesi için gemi yapmamı İstedi. Bu emri yerine getirebilmem için birçok zorluğu yenmem gerekiyordu. Hiç sızlanmadan hemen işe koyuldum. Her türlü zorluğu, sabırla yenerek üç gemiyi, kısa zamanda suya indirmeyi başardım. (Efekt: Sevinç haykırırları.)

Adamlarımla gemilere bindik, gölün doğu kıyısına yaklaştık. Dönüşte, gördüklerimizi Lütfü Paşaya sundum. Bir süre sonra da Van Kalesi düştü. Ben, hiçbir emeğin, çabanın boşa gitmeyeceğine İnananlardanım. Nitekim dört yıl sonraki olaylar, bu inancımı doğruladı. 1538'de ordumuz, bu kez batıya sefere çıkmıştı. Ordunun başında da, Kanunî Sultan Süleyman bulunuyordu.

(Fona, Osmanlı Ordusu'nun yürüyüşü ile ilgili gravürler yansır. Her gravürü, bir kös sesi vurgular.)

Ordu, Tuna Nehri'nin kollarından biri olan Prut Nehri'nin kıyısına gelince durdu. Nehir genişti. İki yakası da bataklıktı. Kuzeye geçmek için kurulan köprü, yazık ki çöktü. Ordu, kuzeye geçemedi. Bu olayın üzerine Lütfü Paşa, Kanuni'nin huzuruna çıkar ve der ki:

3. SES - Sadetlu Padişahım! Prut Nehri'ni aşacak bir köprünün yapımını, ancak Sinan başarabilir. Gayet usta bir mimardır. Emir buyurun, adamlarıyla bu işi o üstlensin!

(Fona sarı bir nokta düşer ve giderek büyür... Büyür... Güneşlesin Durur.)

MİMAR SİNAN - Bunca yıllık çalışmamın ve sabrımın meyvesini toplayacağım saat çalmıştı!

(Bir nokta müzik girer ve söner.)

Bu köprüyü 13 gün içinde tamamladım. Yayalar, atlılar, arabalar, develer, toplar, hatta filler, köprüyü kolayca geçtiler. Mehter takımının büyük davullarını filler taşıyordu.

(Fon beyazlaşırken, mehter müziği girer ve söner.) Bu seferden geri dönerken, Barbaros Hayrettin Paşanın, Preveze'de, 600 gemiden oluşan haçlı donanmasını yendiği haberi alındı. (Fonda ışık oyunları... Çok kısa top sesleri. Müzik girer ve doruk noktada kesilir.)

Ben de Prut'ta, bilgim, azmim ve çalışkanlığımla talihimi yenmiştim.

(Fon beyazlaşır. Normal genel ışık. Sinan ortaya gelir.)

İki yıl sonra, 1540'ta, bir Azerî Türk'ü olan Mimarbaşı Acem Ali Ağa öldü. Bu sırada Lütfü Paşa sadrazamdı, yani başbakanı. Der ki:

3. SES - Mimarbaşılık, çok önemli bir görev! Bu göreve Sinan getirilmeli. Bu işi ancak o yürütebilir.

MİMAR SİNAN - Sadrâzamın önerisini, padişah da uygun bulmuş. Böyle, 50 yaşındayken, en görkemli dönemini yaşayan Osmanlı İmparatorluğu'na mimarbaşı oldum.

(Bir nokta müzik.)

Asker ocağından ayrılmak bana güç geldi. Her şeyimi asker ocağına borçluydum. Ama yeni görevimde daha başarılı olacağımı da seziyordum. Sanatımı gösterebileceğim çeşitli alanlar açılıyordu önümde. Büyük bir şevkle işe koyuldum. Osmanlı İmparatorluğu'nda mimarbaşı

olarak. Kanunâ® Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat dönemlerini yaşadım. Tarihçiler, XVI. yüzyılı, "Türk Yüzyılı" olarak adlandırırlar. Birkaç dostumun ve çağdaşımın adını söylersem, sizler de tarihçilere hak verirsiniz. Mesela şair Baki.

4. SES - "Avazeyi bu Açleme Davud gibi sal/Baki kalan bu kubbede bir hoş seda imiş..."

MİMAR SİNAN - Mesela Fuzulâ®

5. SES - "Ne yanar kimse bana Açteş-i dilden özge/Ne açar kimse kapım, bad-ı sabadan gayrı..."

MİMAR SİNAN - Vitray ustası Nakkaş İbrahim.

Süleymaniye Camisi'nin bir vitrayının renkli resmi yansır fona.)

Matrakçı Nasuh. Büyük minyatür sanatçısı. (Fona, bir minyatürü yansır.) Hattat Karahisarlı Ahmet Efendi.

(Fona, Süleymaniye'yi süsleyen hatlardan birinin resmi yansır.)

Bu çağda yaşayan Şeyh Abdülâçli, Behram Ağa gibi besteciler, büyük İtrâ®nin müjdecileridir. (İtri'nin bir eserinden çok kısa bir bölüm girer ve uzaklaşır.)

Tarihçi Hoca Saadettin, Coğrafya bilgini Şeydi Ali Reis ve ünlü denizci ve harita uzmanı Piri Reis! (Piri Reisin ünlü haritasını görürüz fonda.) Barbaros Hayrettin Paşa. (Resmi yansır.)

İmparatorluğun büyüklüğü, yaklaşık 15 milyon kilometre kareydi.

(Fona, sınırları belirtilen resim-harita yansır.) imparatorluk, gücünün doruğundaydı. O kadar ki, Osmanlı Padişahı, Fransa Kralına şöyle hitap ediyordu;

6. SES - Ben ki sultanlar sultanı, Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Karaman'ın ve Azerbaycan'ın ve Acem'in ve Şam'ın ve Halep'in ve Mısır'ın ve Kudüs'ün ve külliye diyar-ı Arap'ın ve Yemen'ün ve dahi nice memleketlerin Padişahı Sultan Süleyman Hanım. Sen ki France vilayetinin kralı Françesko'sun!

(Görkemli bir müzik, bu anlatımı noktalar. Haritanın görüntüsü silinir.)

MİMAR SİNAN - Bu görevde kaldığım 48 yıl içinde, bakınız neler yaptım. 83 büyük cami.

50'den fazla küçük cami, 60 medrese, 31 konak, 19 türbe, 17 imaret 15 kemerli su yolu, 7 okul, 3 hastane, 52 han ve hamam. Hiçbirinin plâçını ötekine benzemez. Ben, İstanbul'da bağlanıp kalmadım. Mekke'de, Halep'te, Şam'da, Kırım'da, Sofya'da, Saraybosna'da, Budapeşte'de, Yunanistan'da da binalar yükseltiltim. Edirne'den Erzurum'a kadar, birçok Anadolu İlinde de benden bir iz, bir eser vardır. Bu arada seferlere katıldım. Birçok da öğrenci yetiştirdim.

İstanbul'daki Sultan Ahmet Camisi'nin mimarı, öğrencimdir.

(Sultan Ahmet Camisi'nin renkli resmi yansır.)

Hindistan'daki Taç Mahal türbesinin mimarı da öğrencimdir.

(Tac Mahal'in renkli resmi yansır.)

Bu arada, ilk göz ağrım ve yürek yaram olan Ayasofya'yı da onardım. (Tezgâçha yaklaşır.)

Bir gün yeneceksem, yerinde sapaşağlam durmalıydı!

(Pergeli çeker, bir daha saplar. Pergelin üstüne bir kırmızı ışık döşeri

Sizlere üç eserimin hikâçyesini anlatmak istiyorum.

(Genel ışık, normale döner)

1542 yılıydı. Kanunâ® Sultan Süleyman, ünlü Estergon Kalesi'nin de alındığı seferden dönüyordu.

(Kale gravürü yansır Estergon türküsü duyulur ve fonda devam ederi

Padişah, neşeliydi. Kendisini, Edirne'de çok acı bir haberin beklediğini henüz bilmiyordu. Oysa en sevdiği oğlu Şehzade Mehmet ölmüştü!

(Fondaki müzik birden kesilir)

İstanbul'a gelince, bana, oğlunun anısına bir cami yapmamı emretti, ilk büyük eserim, işte bu

Şehzade Camisi'dir.

(Şehzade Camisi'nin iç ve dış görüntüleri, art arda ve kesintisiz, fona yansımaya başlar.

Uygun bir zamanda caminin temelini attım. Burası ilerde, Şehzadebaşı diye anılacaktır. Kısa süre içinde binanın kubbeleri, deniz dalgaları gibi yükseldi, iki minaresi, boylu boslu iki civana benziyordu. Caminin içinde her gece sekiz bin kandil yanacaktı. 5 yılda biten bu cami, benim çıraklık eserimdir.

(Görüntüler kesilir. Işık normale döneri

Durmadan çeşitli binalar yapıyordum ama hiçbiri hayallerim kadar büyük değildi. Bir sabah, yine tezgâhımın başında çalışıyordum. Bir saray görevlisi çıka-geldi.

7. SES-Sinan Ağa!

MİMAR SİNAN - Buyur.

7. SES - Sadetlu Padişah seni bekler.

MİMAR SİNAN - Hemen mi?

7. SES-Hemen!

MİMAR SİNAN - Baş üstüne. Vakit geçirmeden Topkapı Sarayı'na koştum. Beni hiç bekletmeden huzura aldılar.

(Başını eğer Ellerini kavuşturur!

Beni emretmişsiniz Hünkârım!

8. SES - Bak a mimarbaşı! Zaman rüzgâr gibi. Dünya ölümlü. Hayat bir rüya. Saltanat bir cihan kavgası. Bir gün o da bitecek. Benim adıma da bir cami yapmanı isterim. Güzel bir cami.

MİMAR SİNAN - Başüstüne Hünkârım.

(Saygıyla çekilir. Tezgâhın başına gelir!

Kanunâ Sultân Süleyman'ın adını taşıyacak bir cami, elbette Ayasofya'yı aşmalıydı. Ama nasıl?

(Arayışı belirleyen bir müzik yükselir ve fona geçer!

Bu soru, beni nice geceler uyutmadı. Nasıl? Kader, bu soruyla beni sınava çekiyordu. Sonunda bir karara vardım.

(Müzik durur.)

Caminin yerini seçtim ve plâcını bitirdim.

(Fona, caminin plâcını yansır.)

1550 yılının haziran ayında, büyük bir törenle, caminin temelini attık. Törene, başta Padişah olmak üzere devletin bütün ileri gelenleri katılmıştı. Temele ilk taşı, Ebussuud Efendi koydu. Tasarladığım kubbeyi oturtmak için, her biri tek parça, dört büyük sütun lâçızımdı.

(Kubbeyi taşıyan sütunların resimleri yansımaya başlar.)

Bu dev sütunların ikisini İstanbul'dan temin ettim. Üçüncüsü İskenderiye'den, dördüncüsü Baalbek harabelerinden getirilmiştir. Sütunların karadan ve denizden İstanbul'a taşınması tabii kolay olmadı. Hayli zamanımızı aldı. Sonunda sütunlar dikildi. Oynamaz, yıkılmaz hale getirildi. Kubbe, 28 metre çapında olacaktı.

(Fona yazı düşer. "Ayasofya'nın kubbesinin çapı 30 metre, 90 santimdir.")

Doğru. Ama ben, Ayasofya'nın kubbesi ile, boyutları ile yarışmamaya karar vermişim. Amacım, dev bir kule yapmak değil, mimari bir şaheser yaratmaktı. Ben, Ayasofya'dan daha güzel bir cami yapmak istiyordum.

8. SES - Güzel bir cami, Mimarbaşı!

MİMAR SİNAN - Haklısınız Hünkârım. Güzellik büyüklükten daha güçlüdür. Nitekim, Lady Montagu gibi aydın bir Hıristiyan, 1718'de şöyle yazacaktır:

(Tezgâhın üzerindeki kitaplardan birini alır, açar.)

9. SES - (Kadın) İstanbul'da gördüğüm birçok camiyi, Ayasofya'dan daha çok beğendim. Meselâ Süleymaniye Camisi. Muntazam bir kare şeklinde. Köşelerinde gayet güzel dört kubbe var. Ortada, mermer sütunlar üzerinde de zarif bir kubbe.

MİMAR SİNAN - işte böyle. Amacıma ulaştım.

(Kitabı tezgâhı bırakır.)

Biz yine inşaatın başına dönelim. Büyük yapının yükselmesi, ister istemez yavaş gidiyordu. Çünkü en ufak ayrıntıya bile özeniyordum.

(Fona, sözleri belgeleyen görüntüler yansır.)

Ahşap kapılar, en değerli sanatçılar tarafından işleniyordu. Renkli ve nakışlı camlar, emsalsiz birer sanat eseri idi. Nakkaş İbrahim yapıyordu. Bu camların renkleri, güneşin ve mevsimlerin ışıklarıyla değişir. Caminin içine her an başka bir manzara verir. Nihayet, caminin azametli kubbesini kapattım.

(Kubbe resmi.)

Ama İstanbul, birdenbire çeşitli söylentilerle çalkalanmaya başladı.

10. SES - Bu kadar büyük kubbenin durması, imkânsızdır.

11. SES - Bence bu kubbe, her an çökebilir.

12. SES - Biri Padişahımıza haber vermeli. Mimar Sinan Ağa, büyük kubbe tutkusuyla delirmiştir.

13. SES - Bu yüzden de işi bırakmış. Başka işlerle oyalanır.

MİMAR SİNAN - Ve Padişah, bir gün, hiç beklenmedik bir anda çıkageldi.

(At kişnemesi ve nal seslen duyulur. Sinan, Padişah'a döner, ellerini kavuşturur. Saygı ile durur.)

8. SES - Niçin benim camim ile ilgilenmeyip, mühim olmayan nesnelere vakit geçirsin? Şimdi tez söyle! Bu bina ne zaman tamam olur?

(Vurucu bir müzik.)

MİMAR SİNAN - Padişah'tan, şimdiye kadar işitmediğim bu sözler karşısında şaşırıdım, dilim tutuldu. Ancak şu sözleri söyleyebildim. (Yine Padişah'a döner.)

Saadetli Padişah'ın devletinde, iki ayda tamam olur.

(Efekt: Şaşkınlık sesleri, mırıltılar.)

iki ay sözüne, Padişah kadar maiyeti de şaşırırdı. Hatta içlerinden biri, beni korumak için söze karıştı.

14. SES - Mimar Ağa, Saadetli Padişah'ın ne buyurduğunu, işittin mi? Bu bina, ne zaman, kapısı kapanacak şekilde tamam olur? Bir daha söyle!

MİMAR SİNAN - İki ay tamam olunca, bu bina da tamam olur. Bunun üzerine Padişah şöyle dedi:

8. SES - Ağalar! Mimarbaşı ne dedi, işittiniz, şahit olun!

MİMAR SİNAN - Sonra Padişah, bana döndü.

8. SES - Bak a Sinan Ağa! iki ayda tamam olmazsa, seninle konuşuruz!..

(At kişnemeleri ve nal sesleri uzaklaşır. Sinan bir süre arkalarından bakar.)

MİMAR SİNAN - Sonradan öğrendiğime göre, Padişah saraya dönünce, Hazinedar'a şöyle demiş:

8. SES - Mimarbaşının delirdiği açığa çıktı. Bir nice yıllık işi, iki ayda bitirmek mümkün müdür? Adam, başının korkusundan, aklını kaçırdı. Çağırıp bir de siz sual edin!

MİMAR SİNAN - Hazinedar'a da "iki ayda tamam olur," dedim, "iki ayda tamam edip tarihe namımı bırakırım."

(Vurucu ve kısa bir müzik.)

Geceleri de meşale ışıkları altında çalışmaya başladık. Bir hafta sonra, Padişah yine geldi.

8. SES - Mimarbaşı, sözünde kararlı mısın?

(Mimar Sinan, saygıyla durur.)

MİMAR SİNAN - Evet Hünkârım. Tanrının yardımıyla, söz verdiğim tarihte, camiyi tamamlayıp kapısını kapayacağım.

8. SES - Sana güveniyorum Koca Sinan!

MİMAR SİNAN - Tam iki ay sonra caminin ana kapısı ve öteki kapıları kapandı... Hiçbir eksiği kalmamıştı. İnşaat, 7 yıl sürmüştü. 1597 yılının haziranında Padişah, maiyeti ve halk, Süleymaniye Camisi'nin avlusuna girdiler. Kapının altın anahtarını ellerine teslim ettim. İnsan, yapabileceğini söylemeli, söylediğini de yapmalı. Padişah, sordu.

8. SES - Bu caminin kapısını açmaya en lâçyık olan kimdir?

MİMAR SİNAN - Ben, heyecan içindeydim. Padişahın maiyetinden biri, bu soruyu şöyle cevaplandırdı:

14. SES - Padişahım, Mimar Sinan Ağa kulunuz, bir pir-i azizdir. Camiyi açmaya herkesten fazla o lâçyıktır.

MİMAR SİNAN - O tarihte 67 yaşındaydım. Ama bir delikanlı gibi kızardım. Ellerim titriyordu. Padişah, bana döndü.

8. SES - Evet. Bu bina eylediğin Tanrı evini dua ile yine senin açman, en doğrusudur.

(Görkemli bir müzik girer. Fonu, Süleymaniye'nin genel görüntüsü doldurur.)

MİMAR SİNAN - Çok uzun yıllar sonra, büyük bir Türk şairi Yahya Kemal Beyatlı, Süleymaniye'deki bir bayram sabahını şöyle anlatacaktı; kendim okumak istiyorum.

"Artarak gönlümün aydınlığı, her saniyede Bir mehâçbetli sabah oldu Süleymaniye'de, Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati, Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi Yer yer aksettiriyor mavileşen manzaradan. Kalkıyor tozlu zaman perdesi her Açın aradan, Gecenin bitmeye yüz tuttuğu andan beridir, Duyulan gökte kanat, yerde ayak sesleridir. Bir geliş var... Ne mübarek, ne garip Açlem bu, Hava boydan boya binlerce hayaletle dolu. Her ufuktan bu geliş, eski seferlerdendir, O seferlerle açılmış nice yerlerdendir. Bu sükâ»nette karıştıkça karanlıkla ışık, Yürüyor durmadan, insan ve hayalet karışık. Kimi gökten, kimi yerden üşüşüp her kapıya, Giriyor birbiri ardınca, ilahâ yapıya. Tanrının mabedi her bir tarafından doluyor, Bu saatlerde Süleymaniye tarih oluyor."

Süleymaniye, benim kalfalık eserimdir.

(Bir nokta müzik.)

1566'da Zigetvar Kalesi'ni kuşatmıştık. Dış kale düşmüştü, ama iç kale hâçlâç dayanıyordu. (Fona, kalenin gravürü yansır. Mehter müziği ve top seslen yükselir ve söner. Fon gittikçe kızarır.)

Kalenin düşmesine, belki de birkaç saat kala. Kanunâ Sultan Süleyman, savaş çadırının içinde, gözlerini yumdu.

(Bütün sahne kırmızı ışıkla dolar. Aralıklarla kös vuruşları duyulur. Sinan'ın başı önüne düşer.)

8. SES - (Hafif ekolu)

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

Saltanat dedikleri bir cihan kavgasıdır

Olmaya baht ü saadet dünyada vahdet gibi.

(Sahne normal ışığa döner.)

MİMAR SİNAN - Kanunâ Sultan Süleyman'ın yaşayan tek oğlu Selim, II. Selim unvanıyla tahta geçti. Tarihçiler, II. Selim'i hiç sefere çıkmadığı, içki ve eğlenceyi sevdiği için eleştirirler.

Ama benim için çok önemli bir insandır. Bir gün beni huzura çağırıldı. Tahta çikalı daha bir yıl olmuştu.

15. SES - Biz ömrümüzü sefaya vermişiz. Bu böyle geldi. Böyle gideceğe benzer. Korkarım ki bizden geriye, ne bir zaferin adı kalacaktır, ne de bilgece bir işimizin tadı. Benim adıma öyle bir bina yap ki, bir eşi daha bulunmaya! Adımı, geleceğe taşı. Hiçbir isteğine hayır denmeyecektir. Göreyim seni koca Mimar!

(Fona, II. Selim'in resmi yansır.)

MİMAR SİNAN - Caminin, çok sevdiği Edirne'de yapılmasını emretti. Yüreğim kaygı ve sevinçle dolu, tezgâçhımın başına geçtim.

(Tezgâçhın başına geçer. Işıklar azalır. Bir kırmızı ışık düşer, saplı duran pergelin üzerine.

Sinan'ın ruh halini belirten bir müzik girer, yükselir ve birdenbire kesiliri

Bu, belki de benim için son fırsattı.

(Pergeli, koparıp alır.)

77 yaşındaydım.

(Işıklar, normalleşir.)

Selimiye Camisi, benim ustalık eserim olacaktı.

(Bursa Ulu Camisi'nin içini gösteren resim.)

Yirmi küçük kubbe, yan duvarlara ve içerdeki on iki sütuna dayanmaktadır. Oysa Türk mimarları, şunu istiyorlardı hep: Camiye gelenleri, Tanrı'nın birliğini ve sınırsızlığını temsil eden, büyük ve tek bir kubbenin altında toplamak. Bu amaç, kuşaktan kuşağa kutsal bir tutku halinde geçmiştir. Ama mimar, kullandığı malzeme ile bağlıdır. O tarihlerde, demir ve çimento karışımı betonarme tekniği henüz bulunmamıştı. Bu yüzden, bu amaç, birdenbire gerçekleşemezdi.

Adım, adım, ağır ağır gerçekleşecektir. Bakınız, gelişim nasıl oldu. 1366 yılında yapılmış Manisa İshak Bey Camisi'nin fek kubbesi vardır. Çapı, 10 metre, 30 santimdir.

(Görüntü.)

Bundan 24 yıl sonra, 1930 yılında yapılan İznik Yeşil Camisi'nin de tek kubbesi vardır. Onun çapı ise, 11 metre, 70 santimdir; o çağda, önemli bir gelişmedir.

(Görüntü.)

14 yıl sonra yapılan Edirne Eski Camisi'nin 9 kubbesi var. Her birinin çapı, 13 metre, 50 santimetre. (Görüntü.)

Kubbe, 50 santimetre daha genişlemiştir. Edirne'ye giderek çalışmaya başladık. 1567 yılında, temelini attık. Padişah bazı kendi geliyordu.

15. SES - Camim nasıl gider, Mimarbaşı? (Mimar Sinan, ellerini kavuşturur.)

MİMAR SİNAN - Yolunda gider Hünkârım. İşlerin nasıl gittiğini, bazen de yazıyla soruyordu. Bu telâçşının nedeni, belki de önsezi idi. Çünkü, camisinin bittiği yıl, dünya sefasına veda etti.

Gençler, şimdi biraz geriye dönmek, Türk mimarisinin kader çizgisini açıklamak istiyorum.

İlgileneceğinizi sanıyorum. Türk mimarisinin temel birimi, kubbeli kareküptür. İşte şöyle. (Fonda, bir kubbeli kareküp deseni yansır.) Bu birim, tek başına, küçük bir camidir. Bir türbedir. Bu birimleri yan yana dizerseniz, bir medrese, bir han, bir kervansaray plâçnı çıkar ortaya.

(Fona, bu anlatımı destekleyen desenler yansır.) Bu birimleri yan yana ve art arda dizerseniz... (3x3 kareküpü gösteren bir desen düşer fona.) ... büyükçe bir caminin plâçnı meydana gelir.

Ama kubbeleri taşıyan ayaklar yüzünden, caminin içi, sütunla dolar, işte, 1400 yılında yapılmış olan Bursa Ulu Camisi'nin içi.

Kubbe, 50 santimetre daha genişlemiştir. Gelişimin temelinde, bilgi birikimi, deney ve fırsat yatar. 43 yıl sonra, 1447'de yapılan Edirne'deki Üç Şerefeli Cami'nin kubbesi tektir. Ama çapı 24

metreye ulaşmıştır.

(Görüntü.)

Süleymaniye'nin kubbesinin çapı ise, biliyorsunuz, 28 metreydi. Bu kader çizgisini, malzemenin elverdiği oranda, ulaşabileceği son noktaya ulaştırmak istiyordum. Böylece Ayasofya'yı da geçecektim. Selimiye'nin kubbesinin çapı, 31 metre, 50 santim olacaktı.

(Fona, yazı yansır: "Ayasofya'nın kubbe çapı, 30 metre, 90 santimdir.")

Bu kubbeyi, 8 narin sütun taşıyacaktı. Kubbeyi kapattığım zaman, yine aynı söylentiler başladı:

16. SES-İmkānsız...

17. SES - Ayasofya'dan da büyükmüş...

13. SES - Çöker bu kubbe!

(Bir müzik girer ve söner.)

MİMAR SİNAN - Cami, 7 yılda bitti ve 1574 yılında açıldı. Şimdi de sapasağlam ayakta duruyor.

(Fonu, Selimiye Camisi'nin genel görüntüsü doldurur. Bir müzik, bu zaferi kutlar.)

Sanat tarihçisi Profesör Emst Diez, Selimiye hakkında şöyle yazıyor:

(Tezgāçhtan bir başka kitap alır. Açar.)

19. SES - Selimiye Camisi'nde mekān tesiri, insanüstü yüksekliği ve büyüklüğü ile Hindistan'daki Adil Şah Türbesi'ni, Roma'daki Panteon ve Sen Piyer Kilisesi de dahil, yeryüzündeki bütün diğer yapıları, gölgede bırakmaktadır.

MİMAR SİNAN - Kitabının bir başka yerinde de şöyle yazıyor:

19. SES - Yeryüzünün bütün kültürlü milletleri içinde yalnız Türkler, Ayasofya'yı aşmak cesaretini göstermişlerdir.

(Kitabı tezgāçha bırakır.)

MİMAR SİNAN - Selimiye'nin açıldığı gün, Osmanlı Padişahı II. Selim de kubbenin altında durup, Justinianos gibi bağırabilirdi.

(Fonu, Selimiye'nin muhteşem kubbesini belirten bir resim doldurur.)

13. SES - Ey Justinianos! Ben de seni yendim!..

MİMAR SİNAN - Böyle bağırarak, tarih önünde, hakkıydı. Belki de nesi var, nesi yok, bu esere harcamıştı. Ama bağırmadı tabii. Secdeye kapanmakla yetindi. Ben şöyle düşünüyordum galiba.

KENDİ SESİ - (Banttan) Ey Ayasofya'nın değerli mimarları! Ey Aydınli Artemios! Ey Muğlalı fsodoros! Yalnız meslektaşım değil, yurttaşımınız da. Hepimiz bu bereketli Anadolu toprağının çocuklarıyız. Şunu bilmenizi istiyorum, Sizi, ben Mimar Sinan, tek başıma yendim.

OYUNLAR

(Sahne, parlak ışıkla dolar.)

MİMAR SİNAN - Çünkü yaşadığım yüzyıl, çalışkan, hoşgörülü, cömert, Ācdil, değerbilir, erdemli bir milletin, Türklerin yüzyılıydı. Bu maddē ve manevā zenginlik içinde, Artemios'u ve Isodoros'u yenmemek elimde değildi.

(Işık gittikçe azalmaya başlar.)

ömrümün sonunda anılarımı da yazdım. "Tezkiret-ül Bünyan" adını taşıyan anılarımı şöyle bitirmiştım: "Ümit ederim ki kıyamete kadar gayret ve çalışmam unutulmaz ve yaptığım eserler yıkılsa bile -bu anıları-okuyanlar, beni hayırdularından unutmayıp hatırlarına getirirler."

Değerbilir gençler! Hepinize başarılar dilerim.

(Sinan gölge olarak kalır. Tezgāçhın üzerine kırmızı bir ışık düşer. Final müziği girer. Perde ağır ağır kapanır.)

Turgut öZAKMAN